

Migrationsverket

ÄRENDE

Ålands landskapsregering har underrättat justitiekanslersämbetet om att Migrationsverkets ärendehanteringssystem för utlänningsärenden UMA, som används även på Åland, är användbart endast på finska. Biträdande justitiekanslern tog upp saken för utredning på eget initiativ. Biträdande justitiekanslern bad Migrationsverket att inkomma med den utredning som behövs för undersökning av saken. Migrationsverket ombads informera om hur systemet kan användas på svenska. Biträdande justitiekanslern bad Migrationsverket fästa särskild uppmärksamhet vid frågan om hur Migrationsverkets ärendehanteringssystem uppfyller de förutsättningar för tvåspråkighet som tryggas i språklagen och Ålands självstyrelselag. Migrationsverket har ingett utredningen till justitiekanslersämbetet 13.5.2024.

UTREDNING

Enligt Migrationsverket är UMA ett gemensamt ärendehanteringssystem för de myndigheter som arbetar inom migrationsförvaltningen. Det togs i bruk i november 2010 och används i olika utsträckning bland annat av Migrationsverket, mottagningscentralerna, polisen, gränsbevakningen, Finlands beskickningar utomlands, arbets- och näringsbyråerna samt kommunerna. Ända sedan UMA togs i bruk har det hela tiden utvecklats och utvecklas fortfarande.

UMA-systemet kan endast användas på finska. Migrationsverket har i sin utredning försökt ta reda på bakgrunden till varför UMA inte från början har varit tvåspråkigt, men det förblir oklart varför det är så.

Migrationsverket har själv uppmärksammat att det finns ett problem med att UMA för tillfället är tillgängligt endast på finska. Migrationsverket är medvetet om språklagens bestämmelser om tvåspråkighet och att Åland är enspråkigt svenskt.

Den svenskspråkiga användarbasen för UMA har vuxit under de senaste åren, speciellt i och med att migration som riktar sig till Åland har ökat, och att en mottagningscentral grundades på Åland år 2022.

Migrationsverket anger i sin utredning att det för tillfället undersöker olika sätt på vilka UMA kunde utvecklas till ett tvåspråkigt system. Migrationsverket menar att den största utmaningen när det gäller översättningen av besluts- och dokumentmallar och även anvisningar, är att det är fråga om en så pass stor mängd att översättningen av dessa kommer att ta tid och kräver en del koordinering. Migrationsverkets egna in house -översättare kommer inte att kunna ta åt sig ett så stort projekt, vilket betyder att det måste utredas hur en utomstående översättningsbyrå kan ta på sig översättningsuppdraget (bl.a. måste kanske säkerhetsutredningar göras för översättningsbyrån, då det är fråga om översättning av sekretessbelagt material). Migrationsverket beräknar att helhetskostnaderna för att översätta alla strukturerade fält, menyer, samt de viktigaste anvisningarna och dokument- och beslutsmallarna skulle vara något mellan 1-1,5 miljoner euro.

Migrationsverket konstaterar att även om de ovannämnda delarna skulle översättas till svenska kommer ändå största delen av innehållet i UMA att vara på finska. Detta beror på att de flesta som använder UMA är finskspråkiga och de skriver beslut, protokoll (t.ex. över asylsamtal), tilläggsinformation, kommentarer och annat innehåll på finska. Det är inte möjligt att automatiskt översätta innehållet i UMA. Då ett besluts görs åt en klient som själv har valt svenska som kommunikationsspråk skrivs beslutet självklart på svenska. I de flesta fall är ändå klienternas kommunikationsspråk finska.

Som en första lösning kommer Migrationsverket inom nära framtid att ordna en allmän utbildning om användningen av UMA på svenska, riktat till de åländska myndigheter som använder UMA. Utbildningen håller som bäst på att planeras, men inget datum har ännu fastslagits. Målet är att ordna utbildningen före sommarsemesterssäsongen.

Migrationsverket är medvetet om att UMA-systemet inte hittills har lyckats uppfylla förutsättningarna för tvåspråkighet som tryggas i språklagen eller ännu mindre förutsättningarna för att myndigheterna på Åland ska kunna använda systemet på svenska enligt bestämmelserna i Ålands självstyrelselag. Migrationsverket arbetar som bäst på en lösning på detta. Migrationsverket håller med om att det är väldigt viktigt att kraven i språklagen och självstyrelselagen på Åland uppfylls i myndigheternas verksamhet.

AVGÖRANDE

Enligt 17 § i grundlagen är Finlands nationalspråk finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk ska tryggas genom lag. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder.

Enligt 38 § i självstyrelselagen för Åland ska skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och statens myndigheter i landskapet avfattas på svenska. Det samma gäller skrivelser och andra handlingar mellan å ena sidan nämnda myndigheter och Ålandsdelegationen och å andra sidan statsrådet, de centrala statsmyndigheterna samt sådana överdomstolar och andra statsmyndigheter vilkas ämbetsdistrikt innefattar landskapet eller en del därav.

Enligt 27 § i språklagen används finska i skriftväxling mellan statliga myndigheter, om inte den mottagande eller avsändande myndigheten är enspråkigt svensk eller det av någon annan orsak är mer ändamålsenligt att använda svenska eller något annat språk.

Jag har i tidigare avgöranden betonat att ICT-system bör vara sådana, att de kan användas på svenska. I mitt beslut om Domstolsverkets ärendehanteringssystem [OKV/1230/70/2020](#) ansåg jag att även användarinstruktionerna och användarstödet bör vara tillgängliga på svenska.

Bedömning

På basis av Migrationsverkets utredning är det klart att UMA-systemet inte uppfyller kraven som ställs i språklagen och Ålands självstyrelselag. Den lagstridiga situationen har varat redan en längre tid, vilket är mycket otillfredsställande. Jag fäster speciell uppmärksamhet på att den svenskspråkiga användarbasen för UMA enligt Migrationsverkets utredning vuxit under de senaste åren i och med att migration som riktar sig till Åland ökat, och att en mottagningscentral grundades på Åland år 2022. Det finns ett verkligt behov av att använda systemet på svenska. Dessutom vill jag påminna Migrationsverket om att det eventuellt kan finnas användare även i de svenskspråkiga kommunerna, som också behöver tillgång till UMA.

Migrationsverket anger att det som en första lösning kommer inom nära framtid att ordna en allmän utbildning om användningen av UMA på svenska, riktat till de åländska myndigheter som använder UMA. Migrationsverket bör undersöka om liknande utbildning behövs i svenskspråkiga kommuner.

Enligt Migrationsverkets utredning verkar det vara klart att Migrationsverket är medvetet om problemen med UMA-systemets finskspråkiga användning och har påbörjat en undersökning om hur systemet kunde utvecklas. Den lagstridiga situationen har varat redan en längre tid, vilket är mycket otillfredsställande.

Slutsatser och åtgärder

Jag fäster Migrationsverkets uppmärksamhet vid vikten av att följa Ålands självstyrelselag och språklagen. Jag uppmanar Migrationsverket att sträva till att systemet kan användas på svenska så fort som möjligt. Migrationsverket bör meddela mig om de åtgärder det vidtagit senast 1.11.2024.

Detta beslut skickas till kännedom till Ålands landskapsregering, inrikesministeriet och justitieministeriet.

Detta dokument har undertecknats elektroniskt.

Biträdande justitiekansler

Mikko Puumalainen

Referendarieråd

Susanna Lindroos-Hovinheimo